

SOCIAL AND LEGAL ASPECTS OF THE EUROPEAN APPROACH TO PEACE AND HARMONY BETWEEN NATIONS (TO THE ANNIVERSARY OF IMMANUEL KANT)

Osypova N. F.

The article is meaningful Immanuel Kant scientific heritage from the standpoint of the idea of eternal peace. It substantiates the idea that I. Kant's concept of the eternal world based on such unity of social, ethnic and legal, in which eternal peace appear as the inevitable result of the triumph of all humanity mind against social contradictions and clashes and the very concept because of its fundamentality can be considered as one of the scientific landmarks of European approach to the social and legal aspects of the agreement between the nations.

Key words: *eternal peace, harmony, civil society, freedom, law, reason, morality, ethics, imperative.*



УДК 340.12+1:316.3

I. I. Коваленко, кандидат філософських наук, доцент

ГРОМАДЯНСЬКА КУЛЬТУРА ТА ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті громадянську культуру розглянуто в контексті загальної специфіки інформаційного суспільства. Проаналізований вплив засобів масової інформації на формування громадянської позиції членів суспільства. Показані особливості формування морально-громадянської парадигми на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Ключові слова: *громадянська культура, інформаційне суспільство, моральна цінність.*

Сьогодні одним з **актуальних дослідницьких завдань** стає глибоке філософське осмислення проблеми розвитку громадянської культури та функціонування базових моральних цінностей в інформаційному суспільстві. В умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій, конвергенції комп'ютерних систем та комерціалізації засобів масової інформації особ-

ливої важливості набуває питання впливу інформаційних технологій на мораль, моральність та громадянську культуру. Для України економічна та політична інтеграція у світову співдружність з необхідністю передбачає культурний вибір, пов'язаний з морально-етичним вектором подальшого розвитку, що, у свою чергу, неодмінно враховує антропологічну сутність самої людини як суб'єкта культури та людини як громадянина.

Аналіз наукових публікацій з обраної теми свідчить про наявність розгалуженої джерельної бази, яка, зокрема, втілилась у монографіях, матеріалах науково-теоретичних та практичних конференцій, статтях у фахових виданнях, аналітичних матеріалах.

Так, вітчизняні та російські фахівці зосередили увагу на вивченні й прогнозуванні процесу входження України до інформаційного суспільства [1, 2, 3]. Соціально-економічним, соціокультурним та загальноцивілізаційним аспектам вивчення інформаційного суспільства присвячені монографічні роботи Л. Г. Мельника, А. А. Чернова, О. М. Рубанця, В. М. Щербини, М. А. Никитенка [4, 5, 6, 7, 8], колективна праця «Європейські комунікації» [9], статті О. Л. Мельника, О. П. Пунченка, Л. А. Лобанової, А. Мараховського, А. Колодюка, М. Ю. Зелінського [10, 11, 12, 13, 14, 15] та ін.

Метою статті є розгляд громадянської культури в контексті загальної специфіки інформаційного суспільства, культурних цінностей та настанов з використанням евристичних можливостей аксіологічного підходу, що дозволяє здійснити моральну рефлексію змісту інформації, цілей та цінностей інформаційного суспільства.

Виходячи із сутнісних характеристик інформаційного суспільства (пріоритетне значення інформації порівняно з іншими ресурсами; домінування інформаційного сектору в загальному обсязі валового внутрішнього продукту; формування й використання нових телекомунікаційних та комп'ютерних технологій), слід підкреслити, що за сучасними інформаційними технологіями постає більш складна реальність — соціальні інститути, громадянська культура людей, цінності та відповідні їм картини світу.

Отже, в умовах надлишку інформації та динамічного розвитку інформаційних технологій відчутний цілеспрямований вплив на свідомість людини, її культуру та громадянську позицію. Мораль же являє собою основу самоідентифікації особистості. Моральні настанови громадянина та суспільства залежать від комплексу культурних феноменів — світогляду, цінностей правової і загальної культури, соціокультурної специфіки інформаційного суспільства. Як зазначає Р. Інглегард, «змінилося все: стимули, що спонукають людину до роботи, суперечності у політичних конфліктах, релігійні переконання людей, їхнє ставлення до розлучення, абортів, гомосексуалізму..., навіть те, що люди бажають від життя...» [16].

З іншого боку, підкреслюючи ступінь зростання автономності індивіда як суб'єкта громадського життя, Л. Колберг вважає, що сьогодні існує запит на людину з постконвенційним рівнем морального розвитку, на якому правильні з точки зору моралі дії здійснюються заради того, аби дотримуватись соціальних контактів, тобто правильність визначається універсальними нормами, дія яких ґрунтується на визнанні принципів справедливості, безпристрасності та загальних прав людини [17].

Однією зі складових соціального середовища є засоби масової комунікації, чий вплив необхідно враховувати при дослідженні правової культури, особливостей її формування та тенденцій розвитку.

У цивілізованих країнах свобода інформації вважається обов'язковою умовою демократії, її невід'ємною частиною, а також є правом кожного окремого громадянина безперешкодно отримувати інформацію із загальнодоступних джерел. Зокрема, в американському Біллі про права йдеться про неприпустимість видання законів, що обмежують свободу слова та друку [19].

Ефективне вирішення суспільно значущих проблем, формування громадянської культури неможливі без широкого спирання на всебічну, точну й оперативну інформацію, що відбиває динамічні зміни у різних галузях людської діяльності. Вплив інформації на життєдіяльність соціуму можливий лише тоді, коли вона не просто сприймається, а переробляється спільнотою з метою прогресивного розвитку та наближення до ідеї побудови громадянського суспільства. Комунікація без перебільшення вважається необхідною та всезагальною умовою життєдіяльності людини та однією з фундаментальних основ існування будь-якого типу суспільства. Сучасне суспільство є не тільки сукупністю індивідів, а й виразником тих зв'язків та відносин, у яких певні індивіди перебувають між собою. Виникаючи як міжособистісна комунікація, процес обміну інформацією виходить за вузькі рамки й поступово набуває вигляду масової комунікації, чому, безумовно, сприяє науково-технічний прогрес та розвиток технічних засобів зв'язку.

Масова комунікація виступає засобом повідомлення, передавання, систематичного розподілу знань, цінностей норм тощо, спеціально підготовлених меседжів, що мають соціальну значущість, з метою вплинути на настанови, оцінки та думки людей. Отже, масова комунікація являє собою важливий соціально-політичний інститут сучасного суспільства, який є підсистемою системи комунікації й у широких масштабах виконує функції ідеологічного, політичного та культурного впливу, підтримання соціальної спільноти, організації, інформування, просвіти тощо.

Головними особливостями розвитку суспільства та громадянської культури його членів в умовах глобальної інформатизації є: політизація масової

комунікації (особливо у період передвиборчих кампаній), перехід інформаційної влади з потенційної форми буття у реальну, вироблення суспільної думки на основі публічного дискурсу, потенційна здатність деіндивідуалізації мислення громадян, різноманітні прояви маніпулювання свідомістю людей (від формування покірливості, почуття задоволення існуючим порядком та послаблення здатності протидіяти до свідомого, цілеспрямованого створення дефіциту інформації шляхом однобічного висвітлення фактів, утрирування, драматизації, фальсифікації фактів).

Отже, концепція інформаційного суспільства, крім вирішення завдань економічного розвитку, охоплює й ідеологічні та виховні цілі, що напряму впливає на розвиток громадянської культури й, у свою чергу, зумовлює чітку позицію суспільства щодо культури, духовності, моралі. Розгляд єдиного інформаційного простору в морально-етичному контексті свідчить про посилення кризи моральності та деструктивні тенденції у громадянській культурі. Так, зокрема, надмірність інформації, відкритість культур та постмодерністський скепсис ускладнюють вибір моральних пріоритетів, спричиняють неоднозначність моральних норм у громадянській культурі.

З-поміж найбільш значущих засобів масової комунікації з формування й розвитку громадянської культури у сучасній Україні головне місце належить телебаченню. Головними характеристиками його є яскравість, інформаційна насиченість, розмаїття програм, різнобічність, що, у підсумку, відрізняє цей засіб масової комунікації від інших. Телебачення здатне відтворювати «ефект особистого спілкування», що зближує телевізійну комунікацію з формами міжособистісного спілкування завдяки використанню прийомів діалогічності, щирості, причетності до світових подій тощо.

Преса посідає друге місце серед засобів масової комунікації у розвитку громадянської культури. Специфікою преси є, зокрема, наявність компетентних експертних коментарів щодо актуальних питань громадського життя, що дозволяє громадянам скласти найбільш точне уявлення про динаміку висвітлюваних подій.

Особливе місце серед засобів масової комунікації посідає комп'ютерна мережа Інтернет, що має величезні можливості у передачі, поширенні та переробці інформації у глобальному масштабі. У світовій мережі можна знайти різноманітну інформацію, зокрема юридичні документи, історичні довідки тощо. Дуже поширеними є спеціальні сайти, що дозволяють обговорювати актуальні питання.

Загалом засоби масової комунікації належать до впливових соціальних інститутів, адже їхня діяльність є показником духовної енергії суспільства, стану його свідомості, рівня готовності до соціальних змін. Вони також віддзеркалюють трансформації життя суспільства. Інформаційне суспільство,

таким чином, є частиною більш загального утворення — громадянського суспільства. Головними ж критеріями вступу тієї чи іншої країни у стадію інформаційного суспільства стають можливість індивідів у будь-якій точці країни й у будь-який час отримати необхідну інформацію та наявність у країні інформаційних технологій.

Формуючи громадянську культуру, засоби масової комунікації виконують роль соціальної пам'яті суспільного розвитку, сприяють (або заважають) трансляції, відбору й оновленню цінностей, норм та потреб, орієнтують суб'єктів суспільства на певні форми громадянської активності.

Розуміння істинного стану проблем стимулює діяльність з їх вирішення, налаштовує на спільну працю зі знайдення шляхів послаблення напруги, підвищує громадянську активність. Усе це дозволяє сформулювати багатоаспектну громадянську позицію сучасного громадянина, плюралістичне бачення світу, що, у свою чергу, розвиває громадянську культуру.

Разом з тим слід зазначити: деструктивною стороною збільшення обсягу інформації у країні стає інформаційне перенасичення соціального середовища, викликане кумулятивним зростанням інформаційного потоку. Це призводить до нездатності людей переробити весь обсяг пропонованої інформації. Відсутність же повноти у розумінні дійсності робить громадянську культуру фрагментарною та безсистемною. Наслідком незбалансованості різних інформаційних потоків стає маргіналізація індивідів та соціальних груп, а соціальні відносини набувають неструктурованого дисперсного характеру.

Як уже зазначалося, засоби масової інформації здатні впливати на прийняті у суспільстві стандарти поведінки, а також на встановлення певних соціально-політичних пропорцій. Здійснюючи у громадянському суспільстві свідоме цілепокладання, засоби масової комунікації формують настанови на певний тип мислення. Так, протягом комунікативного впливу у свідомості людини виникає ставлення до певної цінності, ідеї. За багатократних повторних апеляцій до неї таке ставлення постійно закріплюється й перетворюється на постійно діючий фактор, що у конкретній ситуації визначає вибір поведінки. Таким психічним утворенням стає соціальна настанова, що являє собою функціональний стан готовності до певної форми реагування. Такі настанови можуть як позитивно, так і негативно впливати на соціум у цілому: якщо засоби комунікації висвітлюють перетворення у суспільстві конструктивно, дотримуючись об'єктивності, то вони сприяють актуалізації тих цінностей, які рухають суспільство вперед. Якщо ж засоби масової інформації ігнорують об'єктивні даності, діють безсистемно або на запит певних сил, нехтуючи суспільними інтересами та об'єктивні потреби, то вони стають перешкодою у суспільному розвитку.

В умовах правового нігілізму, що притаманний українському суспільству, засоби масової комунікації могли б надати громадянам якнайбільше інформації з історії, теорії та практики прав людини. Природним є те, що формування правової культури членів громадянського суспільства можливе лише у випадку, коли воно є синхронним з процесами справжнього зміцнення прав людини в українському суспільстві. Однак за існуючої нестабільності в Україні важливо досягти бажаного рівня правової культури як усього суспільства, так і соціальних груп, окремих громадян. У зв'язку з цим підвищення рівня інформованості населення про нові законодавчі акти та суть правових реформ є одним з найнеобхідніших засобів правової пропаганди як складової процесу розвитку громадянської культури.

Серйозною проблемою підвищення правової поінформованості суспільства є підняття престижу й якості правової інформації, що потрапляє через мас-медіа, а також усунення негативного впливу неформальних джерел правової інформації (чутки, пересуди) на формування правової свідомості громадян. Активну допомогу у розгортанні правової реформи у країні можуть надати спеціалісти у галузі права, які могли б пояснити через засоби масової комунікації суть законів та постанов, що приймаються.

Соціальна система постіндустріального суспільства породжує так звані цінності нижчого порядку (власність, споживання, розваги, пристрасті тощо), що з допомогою інформаційних технологій легко вводяться у підсвідомість громадян. Дотримання їх не вимагає свідомих зусиль, адже вони мають підґрунтя у психосоматичній природі людини. Цінності ж вищого порядку можуть бути лише запропоновані людині, але дотримання їх не може бути несвідомим, бо вимагає вольових, морально-етичних зусиль. У зв'язку з цим визначальним чинником формування громадянської культури членів суспільства стає домінуюча в культурі картина світу.

У релігійній картині світу, наприклад, моральні закони вважаються встановленими Богом, мають онтологічний статус і не є справою особистого вибору чи переваги суб'єкта культури. Таким чином, моральні закони мають екзистенційний та антропологічний виміри, а переважаючими є трансцендентні цілі та цінності.

Для культури, в якій домінуючою є наукова картина світу, характерним є отождолення людської суті з розумом. Проте в питаннях моральної само-refлексії, у виборі тієї чи іншої дії людина й культура спочатку співвідносяться з іншими характеристиками. Історично проблеми моралі й моральності ніколи не лежали в площині лише земного буття людини.

У сучасному суспільстві моральний конфлікт знімається за рахунок спрощення картини світу і, відповідно, вимог моралі, що впливають з неї. Моральні норми формуються відповідно до потреб «суспільства споживан-

ня» і, по суті, складають його економічну основу. Моральна презумпція (ухвалення моральних стандартів як норми, як чогось природного і зрозумілого, поки не доведено зворотнє) в інформаційному суспільстві стає результатом не самоорганізації норми, а дії інформаційних технологій на індивідуальну й масову свідомість. Інформаційні технології розуміються як сукупність засобів передавання (ЗМІ та Інтернет) та засобів подання (технології управління індивідуальною й масовою свідомістю) інформації. Інформація ж, у свою чергу, стає унікальним ресурсом, що самим суспільством і має величезний вплив на громадянську культуру його членів. Інформацію можна вважати найпотужнішим ненормативним засобом формування громадянської культури.

Сама можливість інформаційного впливу обумовлена діалогічністю як свідомості, так і інформаційного середовища. Потік сприймань та вражень перетворюється структурами свідомості громадян на більш або менш упорядковану «модель світу», яка накладає своєрідний відбиток на громадянську поведінку людини. Одним з наслідків інформаційної надмірності є ослаблення здатності громадян критично ставитися до подій суспільного життя. Наприклад, нівелюються відмінності у розумінні категорій вигадки й факту, що стає підґрунтям для сучасної міфотворчості. Міфи відтак пропонуються як життєві орієнтири, що забезпечать суспільству бажаний рівень економічного та політичного функціонування. Але щоб певний спосіб життя став метою й цінністю, необхідно впливати на базові цінності культури, на моральну норму, що дозволяє або забороняє певні дії, цілі й цінності.

Унаслідок взаємодії з інформаційним середовищем світосприймання і тісно пов'язані з ним моральні оцінки змінюються по-різному. Велике значення має наявність або відсутність у громадян стійкого морального імперативу та моральної рефлексії нової інформації. Тому сьогодні варто оцінювати будь-яку інформацію не з погляду її істинності (оскільки часто це неможливо), а піддавати її моральній рефлексії. Відсутність моральної рефлексії інформації свідчить про інфантильну громадянську позицію: нечіткість мети, цінностей та сенсу громадянської активності, а також невідзначеність питань онтологічного характеру.

Отже, можливість впливу спрямованих інформаційних потоків на мораль людини й суспільства у цілому та на конкретно-громадянські ціннісні системи зокрема є основою культурної парадигми інформаційного суспільства. Інформація перетворюється на досить ефективну зброю, яка знищує не людей, а, перш за все, соціокультурні та моральні механізми регуляції людини й суспільства. Це обумовлено тим, що мораль безпосередньо пов'язана з етикою, а етика — з практикою доцільної, цілеспрямованої, усвідомленої та аксіологічно відрефлексованої дії — особистої або соціальної.

Мета інформаційного впливу на громадянську культуру людини — підготувати людину до виконання певних дій. Проте поведінку можна регулювати лише тоді, коли вона піддається типізації. Для такого регулювання традиції та сталі моральні норми не створюються, а відбувається їх руйнування, і тоді йдеться вже не просто про вплив, а про інформаційну агресію.

Управління індивідуальною та масовою свідомістю, а також контроль за громадянськими діями людини в інформаційному суспільстві спрощується і спрощуватиметься й надалі за рахунок розвитку електронних та інформаційних технологій, «оцифрення» величезних обсягів інформації, створення інформаційних банків даних. Такий стан речей — одна із суперечностей між благами, які надаються електронними технологіями, та «зонами ризику» інформаційного суспільства.

Сучасне соціальне замовлення сформувало фахівців, які складають еліту інформаційного суспільства й володіють невідчужуваною власністю на знання. Тому сьогодні говорять уже не просто про інтелігенцію або сукупність висококваліфікованих фахівців, а про особливий клас (knowledge-class), який має домінуючі позиції в суспільстві й інтереси якого відрізняються від інтересів інших соціальних груп [18]. Рівень освіти представників цього класу значно перевищує рівень освіти більшості громадян, тому межі групи, що володіє інформаційними технологіями, ніколи не можуть розширитися до масштабів суспільства в цілому.

Технократія та інформаційна еліта не є відповідальними за вибір шляхів суспільного прогресу. Вони лише технічно й технологічно забезпечують рух у заданому напрямку, за що і несуть відповідальність. Ще більша відповідальність лежить на правлячій еліті, оскільки саме вона обирає напрямок, стратегію й тактику розвитку суспільства, в тому числі, — і в першу чергу — його духовно-етичного розвитку, без якого не можуть бути здійснені ані політичні, ані економічні проекти.

Неоднозначними є питання про те, якою сьогодні повинна бути громадянська культура. У нинішній культурі особливо помітними є, з одного боку, ідеї індивідуалізму, з іншого, — консерватизму. Крім того, до формування морально-громадянської парадигми існує також комунітарний підхід. Він передбачає збалансованість між незалежністю громадянина й порядком, який обмежений основними цінностями, але не має всепроникаючого характеру. Проте його реалізація все ж вимагає визначення основних цінностей, опори на освіту, переконання, оскільки моральна парадигма потребує універсальності вимог.

Нинішній культ інформації розмиває якісні відмінності, які є сутністю повсякденного життя: сенсу, цінностей, цілей, етичної оцінки дії. Виявлення справжнього змісту існуючої моральної парадигми можливе лише на

підставі аксіологічної та морально-етичної рефлексії інформації, що переважає в суспільстві. При цьому необхідно відповісти на запитання: який вид інформації зазнав особливо швидкого зростання, хто створює цей вид інформації, з якою метою, з якими наслідками.

Проте одним із основних чинників, які дають можливість встановлювати норми й цінності не лише в окремій державі, а й далеко за її межами, стає не якість цієї норми, не її духовний потенціал, а стан інформаційної інфраструктури конкретної держави, її науково-технічних, технологічних, економічних та людських ресурсів. Країни, що відстають за цими параметрами, не можуть конкурувати з лідерами не лише економічно, а й ідеологічно. У результаті переважають норми, цінності та громадянські стандарти, прийняті в економічно розвинених країнах. Проблема полягає в тому, що досить часто ці країни не є зразком моралі й моральності, хоча саме їм передбачена роль «законодавців норм».

У зв'язку з цим глобалізація пов'язана з найсерйознішим ризиком. Суспільство є складною системою, що саморозвивається, і процеси, які відбуваються в культурі, стають такими, що самоорганізуються. Еволюція складної системи на певному етапі стає незворотною. Процеси, які відбуваються в глобалізованому світі, цінності, що ініціюються ними, та поняття моральної норми можуть призвести до незворотних змін як у свідомості суб'єктів громадянської культури, так і в напрямку її подальшої еволюції.

Моральні цінності конституують «вертикаль» людського буття, що безпосередньо виявляється в екзистенції. Реалізація можливостей інформаційного суспільства — це багато в чому питання адекватної політики й своєчасних керівних рішень. Однак, на жаль, сучасні засоби масової інформації скоріше руйнують можливість зв'язного, цілісного розуміння реального світу, причинно-наслідкового зв'язків, суті та тенденцій розвитку держави, поляризують громадянську культуру українців. У зв'язку з цим найперше завдання, що постає перед засобами масової комунікації — надання правдивої й достовірної інформації через чесне відображення об'єктивної реальності при збереженні її справжніх смислів, показ найважливіших зв'язків при недопущенні викривлень, що, врешті-решт, сприятиме розвитку відповідної дійсності громадянської культури.

Розвиток інформаційного суспільства в Україні можливий на основі вироблення і реалізації комплексного підходу, що включає стратегічне бачення інформатизації суспільства й узгодження з існуючими соціально-економічними, політичними і культурними умовами в країні і світі. Серед напрямів оптимізації розвитку інформаційного суспільства в Україні можна виокремити: політико-правовий, що передбачає реалізацію таких заходів: визнання розвитку інформаційного суспільства пріоритетним напрямом

державної політики; розробку й удосконалення інформаційного законодавства та інституційного забезпечення, формування і реалізацію національної стратегії розвитку інформаційного суспільства; економічний — передбачає створення сприятливого економічного середовища, стимулювання вироблення інформаційних товарів і послуг державною політикою; технологічний — зумовлює розвиток інформаційної інфраструктури за допомогою створення і розвитку національної й регіональних інформаційних систем, мереж та електронних ресурсів; розвитку українського сегмента мережі Інтернет; створення на основі фундаментальних і прикладних досліджень новітніх конкурентоспроможних інформаційно-комунікаційних технологій, засобів інформатизації, комп'ютерних програм; поширення широкосмугових цифрових технологій; соціальний — спрямований на розвиток і лібералізацію засобів масової інформації; розвиток соціального та людського капіталу, забезпечення загального доступу до інформаційних ресурсів; культуротворчий — передбачає створення загальнодоступних національних ресурсів, збереження культурної розмаїтості й унікальної національної спадщини України через створення електронних бібліотек і баз даних, а також формування етики інформаційних відносин.

Отже, перспективи формування інформаційного суспільства в Україні пов'язані зі створенням розвиненого інформаційного середовища як сукупності технологічних, соціально-політичних, правових, економічних і соціально-культурних компонентів, факторів та умов. На даному етапі розвитку українського суспільства необхідна координація діяльності засобів масової комунікації з формування й зміцнення громадянських цінностей у суспільстві, наполеглива робота з метою консолідації суспільства на основі загальнозначущих цінностей та норм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційне суспільство: глобальне, європейське, українське [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-ukraine.biz>. 24.04.2010 р.
2. Інформаційне суспільство. Шлях України / Фонд «Інформаційне суспільство України». – К. : Б-ка інформ. суспільства, 2006. – 287 с.
3. Национальная информационная политика: базовая модель [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ifap.ru/library/book012.pdf>. 02.05.2010 р.
4. Социально-экономические проблемы информационного общества / под ред. Л. Г. Мельника. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2005. – 430 с.
5. Чернов А. А. Становление глобального информационного общества: проблемы и перспективы : монография / А. А. Чернов. – М. : Изд.-торг. корпорация «Дашков и К», 2006. – 232 с.

6. Рубанець О. М. Інформаційне суспільство: когнітивний креатив постнекласичних досліджень : моногр. / О. М. Рубанець. – К. : ПАРАПАН, 2006. – 419 с.
7. Щербина В. М. Образи інформаційного суспільства: соціологічний вимір / В. М. Щербина. – К. : Ін-т соц. та культ. зв'язків, 2009. – 245 с.
8. Никитенко М. А. Государственное регулирование информационной инфраструктуры США / М. А. Никитенко. – М. : Логос, 2007. – 247 с.
9. Європейські комунікації : монографія / Є. А. Макаренко, М. А. Ожеван, М. М. Рижков та ін. – К. : Центр вільної преси, 2008. – 536 с.
10. Мельник О. Л. Інформаційне суспільство та суспільство знань – становлення та розвиток понять / О. Л. Мельник // Вісн. Нац. техн. ун-ту КПІ. Сер. «Філософія, психологія, педагогіка». – Вип. 2 (Ч. 1). – № 3. – 2007. – С. 57–59.
11. Пунченко О. П. Стратегія побудови та розвитку інформаційного суспільства / О. П. Пунченко // Перспективи. Сер. «Філософія, соціологія, політологія». – 2007. – № 2 (30). – С. 130–137.
12. Лобанова Л. А. Информационное общество: проблемы социальной адаптации населения Украины / Л. А. Лобанова // Гуманіт. часоп. – 2008. – № 3. – С. 120–125.
13. Мараховський А. Порівняльний аналіз стану інформаційного суспільства в Україні [Електронний ресурс] / А. Мараховський. — Режим доступу: <http://nomos.com.ua/content/08.05.2010.p>.
14. Колодюк А. Проблематика переходу до інформаційного суспільства / А. Колодюк // Політ. менеджмент. – 2007. – № 6. – С. 129–142.
15. Зелінський М. Ю. Інформаційне суспільство як новий тип організації життєдіяльності особистості / М. Ю. Зелінський // Теорія і практика управління соціальними системами. Сер. «Філософія, психологія, соціологія». – 2009. – № 4. – С. 158–171.
16. Инглегард Р. Культурный сдвиг в зрелом индустриальном обществе / Р. Инглегард / Новая постиндустриальная волна на Западе. – М. : Academia, 1999. – С. 245–260.
17. <http://gisap.eu/ru/node/860>.
18. Семиколонов В. Н. Влияние информационных технологий на мораль / В. Н. Семиколонов // Культура народов Причерноморья. – 2004. – № 56. – Т. 2. – С. 141–145.
19. Конституции зарубежных государств. – М. : Наука, 1997. – С. 30.
20. Рейман Л. Д. Информационное общество и роль телекоммуникации в его становлении // Вопр. философии. – 2001. – № 3. – С. 7.

ГРАЖДАНСКАЯ КУЛЬТУРА И СРЕДСТВА МАССОВОЙ КОММУНИКАЦИИ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

Коваленко И. И.

В данной статье гражданская культура рассмотрена в контексте общей специфики информационного общества. Проанализировано влияние средств массовой информации на формирование гражданской позиции членов общества. Показаны

особенности формирования морально-гражданской парадигмы на современном этапе развития украинского общества.

Ключевые слова: *гражданская культура, информационное общество, моральная ценность.*

CIVIC CULTURE AND MEANS OF MASS COMMUNICATION IN THE INFORMATION SOCIETY

Kovalenko I. I.

This article civic culture is considered in the context of the General specifics of the information society. The analysis of influence of mass media on the formation of civil position of the members of the society. The peculiarities of formation of moral and civil paradigm at the present stage of development of Ukrainian society.

Key words: *civic culture, information society, moral value.*

